

In memoriam Tryggve N.D. Mettinger (1940–2023)

GÖRAN EIDEVALL, BLAŽENKA SCHEUER & OLA WIKANDER

”The Enigma of Tryggve” – så inleder Andrew Knapp, redaktören för boken *Reports from a Scholar’s Life: Select Papers on the Hebrew Bible*, sin presentation av Tryggve Mettinger.¹ Boken innehåller ett urval av de mest tongivande internationella artiklarna som Mettinger publicerat under sin långa karriär. Mettingers vetenskapliga insats var väldig och hans betydelse för forskningen i Gamla testamentets exegetik vid Lunds universitet går inte att överskatta. Som professor i Gamla testamentets exegetik i Lund mellan 1978 och 2003 blev han en av Sveriges mest namnkunniga, framstående och internationellt hyllade bibelforskare. Här hemma skapade han ett forskarseminarium, i vissa kretsar känt som ”Cirkus Mettinger”, som blev vetenskaplig hemvist för oräkneliga studenter, doktorander och forskare med förkärlek för de gammaltestamentliga texterna. En hel generation av forskare har haft förmånen att tränas i denna kreativa och innovativa miljö. Mettinger var en encyklopedisk auktoritet, en professor av den gamla skolan, och en god vän. Vi som varit hans studenter minns honom särskilt som den engagerade lärare och kritiker han var. Vi minns förvaltaren av Främre Orientens kulturskatter och språkliga kunskap, vi minns den glade, uppmuntrande allvetaren som sade åt oss att skriva om precis vad vi ville, men som också ständigt lämnade handskrivna lappar som med spretig stil skulle påminna oss om någon referens vi glömt. Vi minns den omtänksamma vännen som intill de sista veckorna i sitt liv ringde oss för att förhöra sig om hur vi mådde.

Tryggve Mettingers akademiska karriär inleddes med doktorsavhandlingen som bar titeln *Solomonic State Officials: A Study of the Civil Government*

1. Andrew Knapp, ”The Enigma of Tryggve: Editor’s Preface”, i Andrew Knapp (red.), *Reports from a Scholar’s Life: Select Papers on the Hebrew Bible*, Winona Lake, IN 2015, xiv–xxii, <https://doi.org/10.1515/9781575063805-002>.

Officials of the Israelite Monarchy.² Han behandlade här olika aspekter av det israelitiska kungadömet, särskilt kunglig administration och sakral maktlegitimation (kunglig ideologi). Han följde upp detta tema i sin andra monografi med titeln *King and Messiah: The Civil and Sacral Legitimation of the Israelite Kings*, där han behandlade sådana aspekter som folkförsamlingens roll, smörjelsen av kungen och benämningen av kungen som ”Guds son”.³

I sin tredje monografi, med titeln *The Dethronement of Sabaot: Studies in the Shem and Kabod Theologies*, visade Mettinger prov på sin vetenskapliga örnblick. Här studerade han gudsbilder i Sion-Sebaot-teologin och i dess efterföljare under exilperioden: teologierna om Guds närvaro i templet som fokuserar på namnet (*shem*) och härligheten (*kabod*). Dessa två begrepp uppfattades av Mettinger som svar på den kognitiva dissonans som orsakades av förstörelsen av Jerusalems tempel.⁴

Som en röd tråd genom Tryggve Mettingers forskargärning löper intresset för föreställningarna om Gud i det forntida Israel. Om detta vittnar rubriken på avskedsföreläsningen, där han gjorde en egen sammanfattning: ”Om gudsbildens gåtor: Rapport från ett forskarliv.”⁵ Mettingers första större svenska monografi, med titeln *Namnet och närvaron: Gudsnamn och gudsbild i böckernas bok*, kom att bli hans mest översatta verk.⁶ Med sin karaktäristiska intellektuella skärpa och pedagogiska excellens studerade han idéerna kopplade till olika gudomliga namn, såsom JHWH och Herren Sebaot, samt olika gudsbeteckningar, såsom konung, förlössare och frälsare. Denna bok vann stor nationell och internationell uppskattning och har sedan dess uppdaterats och översatts, förutom till engelska (1988), även till spanska (1994), koreanska (2006), portugisiska (2008) och italienska (2009).

Mettinger såg arbetet med konkordansen som ett av bibelvetarens främsta verktyg – att undersöka specifika hebreiska ord och deras utbredning var centrum i hans praxis. Men efter hand ökade hans intresse för relationen till de kulturer som omgav den israelitiska. Hans studier i fornegyptiska, akkadiska och ugaritiska kom här väl till pass, en tradition som han entusiastiskt lämnade vidare till yngre kollegor. I monografien *No Graven Image? Israelite Aniconism in Its Ancient Near Eastern Context* och i ett antal

2. Tryggve N.D. Mettinger, *Solomonic State Officials: A Study of the Civil Government Officials of the Israelite Monarchy*, Lund 1971.

3. Tryggve N.D. Mettinger, *King and Messiah: The Civil and Sacral Legitimation of the Israelite Kings*, Lund 1976.

4. Tryggve N.D. Mettinger, *The Dethronement of Sabaot: Studies in the Shem and Kabod Theologies*, Lund 1982.

5. Tryggve N.D. Mettinger, ”Om gudsbildens gåtor: Rapport från ett forskarliv”, *Svensk Teologisk Kvartersskrift* 80 (2004), 17–26.

6. Tryggve N.D. Mettinger, *Namnet och närvaron: Gudsnamn och gudsbild i böckernas bok*, Örebro 1987.

relaterade artiklar studerade Mettinger israelitisk anikonism; kult utan bilder.⁷ Han placerade detta fenomen i en vidare kontext. Anikonism var, enligt Mettinger, ett utmärkande drag redan i den tidiga israelitiska religionen. Ytterst hade det programmatiska bildförbudet, som formulerades på ett senare stadium, sin bakgrund i en *de facto*-anikonism, i form av kult relaterad till stenstoder utan avbildningar, som Mettinger såg som kännetecknande för olika västsemitiska religionsformer. Han argumenterade för den anikoniska karaktären hos den officiella kulturen vid templet i Jerusalem och konfronterade därmed ett antal forskare som förmodade att det funnits en kultisk staty av JHWH i det allra heligaste.

I en efterföljande monografi med titeln *The Riddle of Resurrection: "Dying and Rising Gods" in the Ancient Near East*, underkastade Mettinger föreställningen om den döende guden en ingående och kritisk analys. Han gjorde upp med ett sekel av undvikande strategier och kom fram till slutsatsen att den semitiska världen hade ett antal gudar som kan karaktäriseras som döende och uppstigande (eller uppstående): Baal, Adonis, Melqart och Eshmun.⁸ Han återkom till denna fråga i en efterföljande artikel med titeln "The Dying and Rising God: The Peregrinations of a Mytheme".⁹

Under hela sitt liv intresserade sig Mettinger för skönlitteratur och litteraturvetenskap. I en rad senare verk studerade han ett antal utvalda bibeltexter med litteraturvetenskapliga verktyg. I *The Eden Narrative: A Literary and Religio-Historical Study of Genesis 2–3* använde Mettinger tekniker som narratologi, genreanalys och studie av tema för att analysera ett avsnitt av urhistorien i Bibeln, nämligen den skapelse- och syndafallsberättelse som utspelar sig i Edens lustgård.¹⁰ På ett liknande sätt använde han litterära metoder i monografen med titeln *I begynnelsen: Hur skall vi förstå Bibelns tre första kapitel? Aspekter från astrofysik och exegetik*. Här ställde han också frågan om modern astrofysik lämnar utrymme för en meningsfull tro på en Skapare.

7. Tryggve N.D. Mettinger, *No Graven Image? Israelite Aniconism in Its Ancient Near Eastern Context*, Stockholm 1995; Tryggve N.D. Mettinger, "The Veto on Images and the Aniconic God in Ancient Israel", i Andrew Knapp (red.), *Reports from a Scholar's Life: Select Papers on the Hebrew Bible*, Winona Lake, IN 2015, 135–152, <https://doi.org/10.1515/9781575063805-010>; Tryggve N.D. Mettinger, "A Conversation with My Critics: Cultic Image or Aniconism in the First Temple?", i Andrew Knapp (red.), *Reports from a Scholar's Life: Select Papers on the Hebrew Bible*, Winona Lake, IN 2015, 153–180, <https://doi.org/10.1515/9781575063805-011>.

8. Tryggve N.D. Mettinger, *The Riddle of Resurrection: "Dying and Rising Gods" in the Ancient Near East*, Stockholm 2001.

9. Tryggve N.D. Mettinger, "The Dying and Rising God: The Peregrinations of a Mytheme", i Andrew Knapp (red.), *Reports from a Scholar's Life: Select Papers on the Hebrew Bible*, Winona Lake, IN 2015, 114–132, <https://doi.org/10.1515/9781575063805-009>.

10. Tryggve N.D. Mettinger, *The Eden Narrative: A Literary and Religio-Historical Study of Genesis 2–3*, Winona Lake, IN 2007, <https://doi.org/10.1515/9781575065861>.

Hans skarpa gränsdragning mellan det han visste sig tro och det han trodde sig veta präglade hans svar på denna fråga.¹¹

Tryggve Mettinger avslutade sin vetenskapliga produktion med samma tema som ledde honom in i det akademiska studiet av Bibelns texter – kärleken. Mettingers sista monografi bar titeln *Sångernas sång: En mästaress dikt om kärleken*. Där tillämpade han litterära perspektiv på Höga Visan och läste denna bibelbok som en hyllning till mänsklig kärlek som en gåva från Skaparen.¹²

Åren som professor kantades av en rad längre utlandsvistelser och akademiska uppdrag. Han var verksam som gästprofessor vid Princeton Theological Seminary, USA (1984), institutionen för semitiska språk vid Kampen universitet, Nederländerna (1991), institutionen för mellanösternstudier vid Stellenbosch universitet, Sydafrika (1997), samt vid den religionsvetenskapliga institutionen, Utrecht universitet i Nederländerna (2000). Här hemma var han 1977–1981 och återigen 1992–1997 engagerad som konsult åt Bibelkommissionen i det bibelöversättningsprojekt som skulle ge oss Bibel 2000. Han var en av de många forskare som nagelfor översättningsförslagen ur vetenskapligt perspektiv – och, med tanke på hans stora litteraturintresse, också med en blick för det estetiska och stilistiska.

Den 23 oktober i fjol gick Tryggve Mettinger bort, 83 år gammal. Han har berört som forskare, som lärare, som handledare, som mentor och som engagerad medmänniska. Tryggves minne kommer att leva länge i den världsvida kretsen av bibelforskare specialiserade på Gamla testamentet liksom i den krets av bibelforskare han väglett och inspirerat under merparten av sitt rika liv.

Käre Tryggve, tack, kram och ryggdunk. ▲

11. Tryggve N.D. Mettinger, *I begynnelsen: Hur skall vi förstå Bibelns tre första kapitel? Aspekter från astrofysik och exegetik*, Åbo 2011.

12. Tryggve N.D. Mettinger, *Sångernas sång: En mästaress dikt om kärleken*, Uppsala 2016.